

vws-cahiers

bibliotheek van de westvlaamse letteren

driemaandelijks uitgave van de v.v.w.
VERENIGING VAN WESTVLAAMSE SCHRIJVERS
onder de auspiciën van de Provincie

lg. VII, nr. 2/B — zomer 1972

jaarabonnement: 120 fr.

redactie en beheer: Raf Seys

GABRIELLE DEMEDTS

IN HET LICHT DER EEUWEN
EN IN DE SCHADUW DER EEUWIGHEID

37

Inleiding Arthur Verthé

Op een afgelegen hoeve te Sint-Baafs-Vijve werd op 11 juni 1909 Gabriëlle Demedts geboren. Zij was de zoveelste loot van een boerengeslacht dat sinds bijna vierhonderd jaar gevestigd is in de streek van Mandel en Leie. Driehonderdvijftig jaar volstaan om een men-

sengeslacht afgelijnd te tekenen in een wisselwerking van de lokale natuur en van de begrensd mens. Vooral als deze eeuwen niet onbewogen waren en als de mens niet onbewust zijn beperktheid bestreed.

De voorouders van de huidige familie Demedts zijn getuige geweest van de vele bewegingen die het Vlaamse volk heeft gekend in zijn opgang na het tijdperk der Nederlanden tot op heden: strijd en nederlaag, trots en vernedering, trouw en verraad... Tussen het eigen wel en wee van geboorte tot dood, van seizoen op seizoen — het levensritme van de natuurmens — werd hun eigen inzicht zelfbewust en volksgebonden door de eeuwen heen gedistilleerd, omdat elke beweging de gepaste reflex oproep, en elke zwakte een verbeteren wil tot eerherstel.

Zij hebben het meegeleefd toen de Lage Landen weerloos stonden tegenover een machtig en heerszuchtig Frankrijk, terwijl binnen de Lage Landen verdeeldheid in de hand gewerkt werd door klassenstrijd en naijver tussen de steden. Zij hebben het meegeleefd dat hun land, nadat een vorst der Nederlanden een der machtigste keizers aller tijden geweest was, ondermijnd werd door godsdiensttwisten en sociale wantoestanden. Ze hebben de Spaanse overheersing meegeleefd en de geestelijke adering van de Zuidelijke Nederlanden; met een

steeds groter wordende kloof tussen Noord en Zuid, en na een reeks vreemde bezettingen een kortstondige hereniging in de eerste helft van de negentiende eeuw.

Zij hebben het voortdurend knagen van Frankrijk aan de grenzen van Vlaanderen meegeleefd, de geestelijke uitputting, de economische wurging...

Zij hebben de Vlaamse beweging meegeleefd na 1830, die wanhopige poging om als historisch gegroeide cultuurgeemeenschap een vrij en volwaardig bestaan te kunnen leiden, de verwantschap met het Noorden niet vergetend, en zich ontfermend over de Vlaming die in Frankrijk zichzelf niet kan zijn...

Zo is een Demedts. Loot van een eeuwenoud boerengeslacht in West-Vlaanderen, wilskrachtig en bescheiden trots, zich immer bij een nederlaag neerlegend: indien Vlaanderen niet was ontvreemd geworden van zijn oudste cultuurgebied, Frans-Vlaanderen, en indien het zijn vooruitstrevende zakenlui en intelligentia niet had zien uitwijken voor de godsdienstwisten, dan zou het meer medezeggenschap gehad hebben in het Europa van vroeger, en wellicht ook in het Europa van nu; doch het is ook mogelijk dat het Europa van morgen meer zal hebben aan een door beproefing gelouterd en wilskrachtig geworden Vlaanderen, dan aan een oppervlakkig machtig geworden maar geestelijk uitgehold Vlaanderen...

Op dit historisch stramien heeft Gabriëlle Demedts haar kansen en haar opdrachten gekregen. Doch pas vier maanden oud werd zij getroffen door kinderverlamming, waarvan vitale lletsels zijn nagebleven. Uiterlijk. Vooral innerlijk: het zou de schaduw worden die het eeuwige in haar zou ontluisteren, — de verhouding tot God en tot de mensen. Het zal haar sociale, volksgebonden belangstelling niet uitschakelen, maar het zal haar introspectie beklemtonen, omdat ze voortdurend met zichzelf zal bezig zijn: niet zozeer omwille van zichzelf, doch omdat ze blijkbaar zo weinig voor de anderen zal vermogen...

Van in haar jeugd kent zij een minderwaardigheidsgevoel dat berust op tegenstellingen. Zij weet als vrouw nooit een volwaardige rol te kunnen spelen. In haar ongeschonden drang wil zij zich uitleven, maar een overgeordende we-

reld laat geen plaats voor een wanordelijk mens. Zij wil zich geven, maar zij wil niet dat haar geven een last wordt. Ze ondervraagt Hem die blijkbaar de orde in de wereld heeft bepaald, en die haar buiten die orde houdt. Ofwel is ze, en dan moet ze ten volle kunnen zijn, als vrouw, ofwel heeft haar zijn geen zin... Het kan toch niet dat een mens, die tot beminnen, tot moeder-zijn, is gemaakt, en die er tot in zijn diepste vezels en gevoelens is op voorbereid en afgestemd, zich plots voor de doem gesteld ziet zijn moeder-roeping niet te kunnen uitleven...

Deze gedachte is het hoofdmotief in de gedichten van Gabriëlle Demedts: willen beminnen en niet kunnen: 'mislukking, zwakheid, wanhoop en, er doorheen, in zich, het diepe besef, ik zou zoveel hebben gekund, zozeer hebben bemind als ik op mijn plaats had mogen leven.'

Met een directe, scherp-intelligente verwoording, en met een poëtisch sterk evocerende taalbeheersing heeft zij haar gevoelens en bezinningen vertolkt in een vijftal bundels. De titels zijn verklarend, stuk voor stuk, voor een periode in haar leven.

Zij is 25 jaar wanneer zij de eerste gedichten schrijft. Drie jaar later, in 1937, verschijnt haar eerste bundel: *Een gevangene zingt*. Tot dan toe had zij haar eenzame leemten aangevuld met een passieve muziekbeoefening, overgeërfd van haar grootvader. Nu, ineens, kan zij zelf zingen, zich dichterslijk uiten, verwoorden, affirmeren, bestendigen. Maar zij blijft een gevangene van het noodlot.

Zij voelt ook de broosheid aan van alles: zowel van haar inzicht en haar aanklacht, als van haar machteloosheid en haar berusting, en ze noemt haar volgende bundel *Een twijg in de wind*. Met haar jeugd vervlieden de illusies, spij alles nog gekoesterd, en bezorgd zie zij de onbekende toekomst in, waarvoor zij alleen weet dat deze voor haar zinloos is; *Morgen is alles uit* heet haar derde bundel.

In 1943 sterft haar vader, een Streuvelsfiguur. Dit betekent voor Gabriëlle meteen een loskomen uit een materiële en psychologische geborgenheid. Enkel maanden na vaders dood verlaat zij de hoeve, vestigt zich te Oostrozebeke, e belandt tenslotte in 1945 in Waregem

waar zij een boekhandel opent. Kort erop publiceert zij *Verloren thuis*. Het volstond niet dat zij als een verdorde tak op de eeuwenoude stamboom zat, de tak werd afgeknakt en verplant. In het licht der eeuwen — bijna vier eeuwen boerengeslacht aan de Leie — betekent deze verplanting voor haar een onherstelbaar verlies.

In 1957 — het jaar waarin zij huwt met Lucien De Bosscher, de auteur Jan Boschmans — blikte zij even achterom en in een retrospectieve bundel zij enkele van haar vroegere gedichten in *De doorgang*, samen met enkele niet-gepubliceerde. We denken onvermijdelijk aan El Paso, de doorgangstad, de pas, de bergengte, in de woestijn tussen Amerika en Mexico, of omgekeerd, in elk geval: van woestijn naar woestijn, aan de Rio Grande... Het is geen dichtslaan van deuren, maar het omslaan van een bladzijde, zoals men het aan elk toehuis doet. Het is geen verloochening van het voorbije, maar een benieuwd aanvaarden van een onbekende toekomst.

Sindsdien heeft Gabriëlle Demedts niet veel meer geschreven. Nog enkele zeldzame gedichten, waarvan er een paar verschenen in 'Werk 60' (verhalen en

gedichten van Westvlaamse auteurs). Ze dichtte niet meer, omdat het niet meer nodig was. Gehuwd, had zij nu iemand met wie ze kon praten en zich meedelen, en voor wie ze iets betekende: de gevoelens van eenzaamheid en van minderwaardigheid waren weggenomen. En, ouder wordend, heeft ze, na de jeugdige impulsieve reacties, filosofisch haar moeder-onmacht verwerkt. Zonder opstandigheid, maar zonder dat ooit het heimwee naar een eigen kind verdween.

In 1969 verliet zij de boekhandel en vestigde zich met haar echtgenoot in een appartement aan het Sint-Jansplein te Kortrijk, waar zij de rust zocht voor een verzwakt hart.

Gabriëlle Demedts, dichteres van de terheid en van de zwaarmoedigheid, van trots en ootmoed, steeds op zoek naar de zin van haar schijnbaar wanodelijk bestaan, is een van de sterkste dichtersessen die Vlaanderen kent: én door de strijd die zij — in het licht van het eeuwenoud geslacht — verbitterd heeft gestreden, én door de poëtische kracht waarmee zij deze strijd voert, — in de schaduw van de eeuwigheidselementen: liefde, dood, God, herinnering en hoop.

Arthur Verthé

D. werkte met kortverhalen mede aan *Jong Dietschland*, schreef op 25-jarige leeftijd haar eerste gedicht dat in 1935 in *Dietsche Warande en Belfort* verscheen; erkte verder aan dit tijdschrift mee met kortverhalen en gedichten, alsook aan *ooger Leven, Nieuw Vlaanderen, Elckerlyc, Vormen, Klaverdrie, Astrid, Nieuwe emmen, Roeping, De Vlaamse Gids, West-Vlaanderen (Vlaanderen), Werk 60*.

Nacht

Over de open vlakke
schreeuw ik een naam,
ijshoud en stil
hoort de verte mij aan.

Vilt er nog verlangen
in die rauwe stem?
Er is geen zachtheid te verwachten
van een dier in de hlem.

1934

Gabriëlle Demedts

SPREEK MIJ

Spreek mij over uzelf,
terwijl ik luister
zal ik mijn honden binden.
In uw bijzijn
is mijn hand gewillig,
zijn mijn honden tam.
Maar eensdaags
zullen zij juichend mij verslinden:
de dood zal niets meer van me vinden
dan de holle stam.

1938

APRIL 1943

Vader, toen stonden we beiden
voor die bloesemende pereboom,
we keken te zamen, we zeiden :
'wat is het hier in de lente schoon.'

Jij was vergroeid en verbonden
met leven en grond van het geslacht,
je zou zo node ontbonden
eens worden, zegde jij met een lach.

Een maand nadien lagen de bladen
der bloesems te verderven in 't gras,
daaronder, schaduwbeladen,
je glimlach en al wat jij was.

april 1946

ALSEM

Kus nu uw Ophelia, Hamlet,
nu de ogen zijn leeg en 't hart rust wijs.

Streel haar natte haren, Hamlet,
zij geuren naar wier en eeuwige peis.

Omstrengel haar hand met uw handen, nu
niets dan de dood staat tussen u.

1948

DIT ALLES

Al de woorden die ik heb gestameld,
blindelings bedroefd voor me heen
en de duizenden, machtloze tranen,
eindelozetijden geleên,
gestort op de harde hand van het lot,
mijn liefste, toen jij nog bestond, en God.

En het heldere lied en de stromen
tederheid gaand' door de nacht —
gaand' tot elkaar door de nacht,
onaantastbaar als 't leven der dromen.

Dit alles en ook nog de zin van 't verdriet
verwerd tot niets in het niet.

1950

FEBRUARI NABIJ UTRECHT

Tussen de lage Hollandse heemlen,
knoestige bomen en wintergras,
blaffen de honden, scheren de meeuwen,
vast als het eeuwen en eeuwen was.

En water zoveel, voor mij zelfs genoeg
die al zolang om water vroeg.

O warmte van 't leven, behoed me tegen
deze spinragen kilte waarin ik verdwijn.
En die specht die ik hoor, stoot pijn
uit die boom ! Houd hem toch tegen.

1950

KERSTDAG 1954

Ik hoor me weer spreken,
een broer aan mijn zij.
Maar hoort hij mijn woord ?
Het valt zonder weerklank
onherroepelijk voorbij.

Ook zwijgen wordt mogelijk,
een broer of geen broer ;
straks sterven wordt mogelijk,
een God of geen God.

Maar eerst nog uitwenen,
een kind nog eens zoenen,
maar eerst nog eens opzien :
doordringende roepend.

1954

DE ZOVEELSTE ZONDAGAVOND

Als het nu zo is dat U me niet sparen kan
en de steen op de weg zijn hardheid verkreeg
tegen dat ik viel,
als een dierbare hand zo dierbaar werd
om mij — verscheurder nog — prijs te kunnen geven.
Als het nu zo is dat gebed niet telt
en vertrouwen niet,
en erbarmen eenvoudig een woord is
uitgevonden als de regel van een spel,
waar was het voor nodig dat ik opstaan kon,
telkens weer loskwam uit wanhoops greep ?
Als de liefde eenvoudig een woord is
door de mens uitgedacht als tegenzet
en slechts waar in de mond van een stamelaar als ik ?
Zo zij het dan, ook jij blijve weg.
Geen zal me horen, want niets wordt gehoord.
Maar wat met het hart dat, ongezeglijk,
aan de liefde gelooft en daarvoor leeft ?

1956

DE MUUR

Ik stond in uw tederheid
als de boom druipend van licht in de lente.
O, uw blauwzuivere droom om mijn bedroefde mond.

Als morgen de rozen nutteloos bloeien,
mijn arme ogen aan hun schoonheid gewond,
spreek dan niet weer : hortend van pijn,
maar schenk me nog eenmaal geheel uw blik
en graag dooft zich de mijn.

1956

LANGZAAM ...

Langzaam wordt het u klaar :
er is nergens iets aan te doen,
uw voet is te zwak, uw arm te zwaar
en de dag is te heet op de noen.
Uw vader is dood en uw moeder is waar ?
De liefde is enkel nog wil.
En hoe wordt de dag die 'morgen' noemt ?
Dit is maar een vraag, zo maar :
de dood legt alles wel stil.

1959

HET DOEK BIJ AVOND

Ik betrap mijn stem in de kamerleegte
— hees van vergeten spreken —
haperende woorden tot het schilderij,
tot dat éne gezicht met die mond, als nu van mij,
verwongen in een kramp van onuitsprekbaarheid,
om die wereld, en om dat hart gebenedijd.

1970

BIBLIOGRAFIE

Een gevangene zingt, gedichten, 10 blz., De bladen voor de poëzie, Mechelen, 1937. *Een twijg in de wind*, gedichten, 34 blz., *ibid.*, 1939. *Morgen is alles uit*, gedichten, 17 blz., *ibid.*, 1940. *Verloren thuis*, gedichten, 43 blz., Orion, Waregem, 1946. *De doorgang*, gedichten, 52 blz., Desclée de Brouwer, Brugge, 1957.

LITERATUUR

ALBE, *Uit de tijdschriften*, in *Elckerlyc*, 5.6.1937. V.J. BRUNCLAIR, G.D., *Een gevangene zingt*, in *N.R.C.*, 4.8.1937. A. CLOOSTER, *Bedenkingen bij een gedicht. 'Nanacht'*, in *De Week* (Leopoldstad), 28.3.1954. A. CLOOSTER, *Schokkende poëzie*, in *Pax* (Coquilhatstad), febr. 1958. A. DE LONGIE, *Onder zachte narcose*, in *Nieuwe Stemmen*, n° 5, 1958. A. DEMEDTS, *Vlaamse dichters van deze tijd*, in *Band* (Leopoldstad), 1955, blz. 334. A. DEMEDTS, *De Vlaamse poëzie sinds 1918*, Pro Arte, Diest, 1945, blz. 174, 191, 192 & 245. P. DE RYCK, *De Vlaamse dichtkunst sinds 1944*, in *West-Vlaanderen*, 1953, blz. 121. P. DE RYCK, *Vlaamse dichtkunst van deze tijd*, bloemlezing, blz. 183 & 189-191. W. ENZINCK, *Gelaat zonder masker*, *De poëzie van G.D.*, in *Nieuwe Stemmen*,

1946-1947, blz. 81. M. GIJSEN, *Een gevangene zingt*, in *De Standaard*, 12.12.1937. R. HERREMAN, *Luister naar die stem*, in *Vooruit*, 8-9-10 april 1958. R.F. LISSENS, *Nouveaux départs in Cassandre*, 24.7.1937. R.L., G.D., *Een gevangene zingt*, in *Nieuw Vlaanderen*, 14.8.1937. M. SCHIPPERS, *Te gast bij de dichteres G.D.*, in *Bibliogids*, 14.11.1947. SIRIUS, G.D., *Verloren thuis*, in *De Standaard*, 20.7.1947. L. SOURIE, G.D., in *West-Vlaanderen*, 1956, blz. 269-272. R. VAN DE MOORTELE, *Verloren thuis*, in *Het Volk*, 9.3.1947. R. VAN DE MOORTELE, *Na mijn bezoek bij G.D.*, in *Band* (Leopoldstad), 1947, blz. 136. L. VERBEKE, G.D. 60, in *Vlaanderen*, nr. 109, 1969, blz. 461-462. N. VERHOEVEN, *Op zoek naar een vrouwelijke bard in Vlaanderen*, in *De Maasbode*, 9.5.1953. A. VERTHE, G.D. 50 jaar, in *West-Vlaanderen*, nr. 45, 1959, blz. 228-229. A. VERTHE, G.D., monografie in de serie *Ontmoetingen*, Desclée de Brouwer, Brugge, 1959, 60 blz. S. WEYTS, *Westvlaamse schrijfters*, in *West-Vlaanderen*, nr. 53, 1960, blz. 347-348. J.W., G.D., *Een gevangene zingt*, in *Gewas*, n° 5, 1937.

*

Over de echtgenoot van G.D.: L. VERBEKE, *Lucien de Bosscher 60*, in *Vlaanderen*, nr. 109, blz. 456-457.

EURAL CO.

samenwerkende vennootschap

JONG ◦ DYNAMISCH ◦ VLAAMS

Frankrijklei 133, 2000 Antwerpen

Jan-Mahleustraat 23, 8800 Roeselare

Lidmaatschap van de Vereniging van Westvlaamse Schrijvers (auteurs en sympathisanten): 120 fr. per jaar, abonnement op de V.W.S.-Cahiers (6 nummers) inbegrepen. — De V.W.S.-Cahiers verschijnen omtrent de seizoenwisselingen (vier zendingen waarvan twee dubbele); ze zijn niet in de boekhandel noch per afzonderlijk nummer te verkrijgen. — Omslagen om de cahiers te bewaren: uitgevoerd in mooi en duurzaam groen kunstleder, met goudstempel 'V.W.S.-Cahiers' op voorkant en rug, bieden de omslagen plaats voor vijf (en méer) jaargangen; prijs 65 fr. (verzending inbegrepen). — Giro 5167.79 t.n.v. Raf Seys, 'de Rumberg', Ringlaan, 8280/Koekelare.

Druk Dewilde, Handzame.